

- України. Законодавство України : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020> (дата звернення 15.08.2020).
2. Bonea G. V. Agresivitatea și violența în școlile din România: bullying și mobbing. CALITATEA VIETII, XXX. 2019. Vol. 30, Issue 1, P. 59–75. URL: <http://www.revistacalitateavietii.ro/2019/CV-1-2019/04.pdf> (date request: 15.08.2020).
  3. Leșcu C. Societate: Des initiatives contre le bullying en Roumanie. *Radio România Internațional* : site-ul web. 2019. URL: <https://cutt.ly/LgAN2cw> (дата звернення: 17.08.2020).
  4. Nistor T. Programul pilot Școli fără bullying. *Radio România Internațional* : site-ul web. 2018. URL: <https://cutt.ly/QgAN5mR> (date request: 15.08.2020).
  5. *Violența în școală București* (UNICEF). Buzău : DITURA ALPHA MDN. 2006, 228 p. URL: https://www.unicef.org/Violenta_in_scoala.pdf (date request: 14.08.2020).

ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ У ДАВНЬОІНДІЙСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ (ЗА КОМЕНТАРЯМИ ДО ТЕКСТУ «ШРИМАД БХАГАВАТАМ»)

Світлана РУДЕНКО

Харківський державний університет
харчування та торгівлі,
lanaterm@gmail.com

«Шримад Бхагаватам» – це філософський і літературний твір індійської класики, що понад 1000 років залишається основним священним текстом кришнаїзму. Мета нашої розвідки – розгляд гендерних стереотипів (стандартизованих уявлень про моделі поведінки та риси характеру, що відповідають поняттям «жіноче» й «чоловіче») у зазначеному тексті, перекладеного із санскриту та прокоментованого Шрілою Прабхупадою. Найбільше нашу увагу привернули 4-и з 12-ти пісень (1-а, 4-а, 7-а, 9-а), цитати з яких ми подаємо далі.

«Згідно з Ведами, дружина вважається кращою половиною тіла чоловіка, оскільки вона виконує половину обов'язків свого чоловіка» (1:14:19). «Дружина – основа всіх успіхів чоловіка на ниві релігійної й економічної діяльності, вона дарує йому насолоду й зрештою сприяє його звільненню» (4:25:37).

«Молоду жінку, у якої немає чоловіка, називають анатха – «незахищена». Як тільки жінка досягає статевої зрілості, її починають мучити сексуальні бажання. Тому обов'язок батька – видати дочку заміж перш, ніж вона досягне статевої зрілості (це елемент захисту). Психологія жінки така, що чоловіка, якого вона зустріла, тільки-но досягнувши статевої зрілості, і який задовольнив її статево бажання, вона буде любити все життя, ким би він не був» (4:25:42). «Жінка не здатна бути незалежною (асамакшам), тому що вона не в змозі захистити себе» (9:10:11). «Дівчину можна принести в дарунок, а у чоловіка може бути кілька дружин, але в жодному разі вона не повинна залишатися незаміжною. Незалежність робить її нещасною. У наш час багато дівчат залишаються незаміжніми та вважають себе вільними, але насправді їхнє життя повне страждань» (9:9:32).

«Поки дівчина не вийшла заміж, вона є власністю батька, а вийшовши заміж, вона переходить у власність чоловіка й належить йому доти, доки не постаріє й не

виростить дітей. У старості, коли чоловік, прийнявши саньясу (зречення), іде з дому, він залишає її на піклування своїх синів. Таким чином, жінка завжди перебуває під опікою або батька, або чоловіка, або дорослих синів» (1:22:25). «У ведичному суспільстві батько сам пропонував свою дочку гідному нареченому. Юнакові не слід було самому йти до батька дівчини й просити в нього її руки» (1:22:13). «Батько нареченої запрошував нареченого до себе додому і вручав йому дівчину, не вимагаючи викупу й даючи за неї посаг: прикраси, золото, меблі та інші предмети домашнього побуту» (1:22:16). «Дружина має не тільки підходити чоловікові за віком, складом характеру й якостями, але й допомагати йому виконувати обов'язки домогосподаря. Її обов'язок – узяти на себе домашні справи, а не змагатись із чоловіком» (1:22:11). «Дім має бути місцем відданого служіння, дружина – цнотливою, смиренною, а шлюб – освяченим релігійним обрядом» (4:26:17).

«Вступати в інтимні стосунки з жінками можуть тільки грихастхи (одружені люди), і робити це в ідеалі слід лише для зачаття дітей» (1:25:39) «один раз на місяць після закінчення менструального періоду дружини. Чоловікові дозволено мати кілька дружин, оскільки він не може насолоджуватися статевими стосунками із дружиною, коли вона вагітна. Якщо в цей час у нього виникне статевий потяг, він може піти до іншої, не вагітної, дружини» (4:27:5). Соціальний авторитет жінки залежить від її здатності народжувати синів. Перевага, що надається синові, так само, як і негативне ставлення до дочки, закріплені традицією.

«У ведичному суспільстві немає такого поняття, як розлучення, тому жінок у ньому вчать підкорюватись волі чоловіка. Це особлива тактика, за допомогою якої жінка може завоювати серце чоловіка, яким би дратівливим або грубим той не був» (9:3:10). «Сьогодні причиною більшості розлучень є поведінка жінок. Найкраще для жінки – беззаперечно підкорятися своєму чоловікові. Тоді в родині будуть панувати мир і згода. Якщо все-таки дружина йде, причиною тому є тільки жіноча слабкість» (4:4:3). «Чоловіки славляться тим, що завжди осаджують гарних жінок; іноді вони навіть силою опановують ними. Згвалтування заборонене законом, але насправді жінкам подобаються чоловіки, які можуть їх згвалтувати» (4:25:41). «Доброчесна жінка має бути нежадібною, уважною та охайною, задоволеною за будь-яких обставин, вдало вести домашні справи, добре знати закони релігії, а її мова повинна бути приємною та правдивою. Вона має з любов'ю служити своєму чоловікові, якщо тільки він не є пропащим, тобто пристрастився до чотирьох основних видів гріховної діяльності: недозволеного сексу, азартних ігор, уживання м'ясної їжі й одурманюючих речовин. Тоді жінці рекомендується припинити спілкування з ним і жити окремо, наприклад, у домі батька, однак це не означає, що вона може знову вийти заміж, оскільки це буде розпустою» (7:11:28).

«У ведичній культурі існує обряд, іменованій саті або саха-мараною, що означає «померти разом із чоловіком». Коли чоловік помирав, дружина добровільно входила в полум'я похоронного багаття свого чоловіка. Жінка без чоловіка подібна до мертвого тіла» (9:9:32). «Цей обряд був розповсюджений в Індії аж до початку правління англійців, але потім його перестали проводити, тому що під впливом Калі-Юги ставлення жінок до своїх чоловіків помітно змінилося»

(7:2:34). «Але навіть у наші дні бувають випадки, коли дружина добровільно входить у поховальне багаття свого чоловіка, щоб умерти разом із ним» (4:23:22). Пояснюється це як відданою любов'ю до чоловіка, так і тим, що індійська вдова традиційно позбавлена можливості одружитися вдруге, а все – від дотику й голосу до самої присутності бідної жінки – уважалось нечистим.

Отже, гендерні стереотипи, що превалюють у коментарях до давньоіндійських текстів «Шримад Бхагаватам» Шрілі Прабхупади, стосуються в першу чергу економічної залежності жінки, раннього шлюбу, обов'язкового посагу за нареченою, багатодітності, самотництва (обмеження свободи дій, пересування, самостійності прийняття рішень), неможливості розлучення та вічного вдівства.

Література

1. Шримад-Бхагаватам в переводе с санскрита и с комментариями А. Ч. Бхактиведанта Свами Прабхупады. URL: <https://cutt.ly/vd71CO2> (дата обращения: 15.05.2020).

ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ОСОБИСТОСТІ: ЕТНОКУЛЬТУРНІ ТА ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ

Наталія САВЕЛЮК

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка,

nsaveliuk@ukr.net

У сучасних умовах стрімкої глобалізації та перманентної невизначеності, поряд з усіма іншими видами безпеки, зростає значущість психологічного, особистісного її аспекту. З усіма своїми загальнолюдськими, загально- та соціально-психологічними тенденціями, зазначена безпека має і певні соціокультурні, зокрема, етнокультурні, гендерні виміри. Інакше кажучи, про психологічну безпеку не варто говорити абстрактно – її доцільно розглядати у конкретних вимірах.

У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» (за ред. В. Бусела) безпека розкривається доволі лаконічно: як «стан, коли кому-, чому-небудь ніщо не загрожує». Відповідно, поняття «загроза» визначається як «можливість або неминучість виникнення чогось небезпечного, прикрого, важкого для кого-, чого-небудь» [2].

Зазначені дефініції демонструють істотну психологічність поняття «безпека»: адже, по-перше, це – «стан»; по-друге, він пов'язаний не тільки з «неминучістю», а і з «можливістю», тобто тут задіяні процеси пам'яті, мислення, уяви тощо; по-третє, концепти «прикрий» і «тяжкий» для кого-небудь – теж самі по собі значною мірою психологічні поняття.

Будь-яку безпеку особистості в цілому визначають три основні чинники [4, с. 128]: 1) людський фактор – безпосередні наші реакції на певну ситуацію, подію, її переживання, осмислення та трактування. І хоча обумовлюються вони особистісними рисами, проте ці риси, у свою чергу, часто залежать від впливів зовнішнього, зокрема соціального, середовища; 2) фактор